

מלאכים - בני אדם - חמורים

אמרו רבותינו זכרונם לברכה ¹"אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, ולא כחמורו של . . . רבי פנחס בן יאיר כו", שמזה מובן שיש שלושה סוגים: "מלאכים", "בני אדם" ו"חמורים"; ובחמורים גופא יש שני סוגים: חמור סתם, וחמורו של רבי פנחס בן יאיר - חמור שניכר עליו שהוא "חמורו של רבי פנחס בן יאיר" - שלא אכל משעורים שלא נתעשרו², כיון שזהו דבר שלא ניתן ממנו לקדושה ("ראשית לה").

והחילוק ביניהם: מלאכים - ענינם רוחניות. ואף על פי שגם למלאך יש נפש וגוף, הנה, נוסף לכך שגוף המלאך הוא משתי יסודות הדקים³ הרי עיקרו רוחניות. ולכן כאשר מלאך צריך לירד למטה, צריך להשאיל גוף.

בני אנשים - ענינם גשמיות ורוחניות יחדיו, שהרי השם "אדם" הוא בגלל היותו "עפר מן האדמה"⁴, וביחד עם זה נקרא "אדם" על שם "אֲדָמָה לעליון"⁵ (אמנם רק באופן של דמיון ("אֲדָמָה") בלבד, אבל אף על פי כן הרי זה דמיון "לעליון"), ובאופן שהענין ד"אֲדָמָה לעליון" גובר על הענין ד"עפר מן האדמה" - התגברות הרוחניות על הגשמיות.

וחמורים - מורה על חומר הגוף בלבד; ובזה גופא יש חמור סתם וחמורו של רבי פנחס בן יאיר: חמור סתם - הוא ענין החומר כפי שהוא לפני הבירור, שאז הוא בבחינת "חמור שוֹנֵאֵךְ", כתורת הבעל שם טוב⁶ על הפסוק⁷ "כי תראה חמור שונאך": כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא הגוף, תראה שהוא "שוֹנֵאֵךְ", שהוא שונא את הנשמה כו'; אמנם, זהו רק בהתחלת העבודה, אבל לאחר זה צריך להיות "עזוב תעזוב עמו", לברר את הגוף ולזככו, עד שיהיה בבחינת "חמורו של רבי פנחס בן יאיר" - שזהו ענין החומר כפי שהוא לאחר הבירור.

ושלושה ענינים אלו שישנם בכללות העולם - ישנם גם באדם עצמו:

המלאך שבו - הוא ענין הַשְּׁקָל, שהוא באופן של רוחניות בטהרתה, ללא קשר עם גשמיות.

בני אדם שבו - הוא ענין המדות (ששייכים לגשמיות) כפי שקשורים עם השכל (רוחניות), בדוגמת האדם שיש בו גשמיות ורוחניות, אבל באופן של התגברות הרוחניות על הגשמיות, וכמו כן גובר השכל על המדות, ועד שהמדות מתאחדים עם השכל.

והחמור שבו - הוא ענין המדות כשלעצמם, כי כל ענינה של בהמה הוא ענין המדות, שכן, אף על פי שגם בהמה יש לה שִׁכְל, וכפי שמצינו בנוגע לשועל שהוא "פיקח שבחיות"⁸, הרי ידוע⁹ שענין השכל אצל בהמה, הוא רק כמו מְשָׁרֵת לְמִדּוֹת, וכן הוא בנוגע לנפש הבהמית, שהשכל שלה הוא רק מְשָׁרֵת לְמִדּוֹת - למצוא את הדרך כיצד להשיג את תאוותיו, כמו אכילה ושינה וכל הענינים הגשמיים; ואילו אמיתית ענין השכל אצל אדם בכלל ובני ישראל בפרט הוא (לא להיות מְשָׁרֵת לְמִדּוֹת, אלא) להיות מונח ושקוע בענינים שכליים, ובאופן שעל ידי זה הוא שולט על הגוף, בבחינת "וירכיבם על החמור"¹⁰.

וענינים בעבודה: (א) מוחין כשלעצמם, (ב) מדות כפי שקשורים ומתאחדים עם השכל באופן שהשכל שולט על המדות, (ג) ענין המעשה, הקשור עם החומר בלבד (ובזה גופא ישנו הענין דחמור סתם, וחמורו של רבי פנחס בן יאיר). ובכללות הרי הם שלושה הענינים דמוֹקָא לְבָא וּכְבָדָא, שהם שלושה השליטין שבאדם¹¹, וכמבואר בהשיחה הידועה¹² בענין זה, שאפילו ה"כְּבֵד" הוא שליט - בנוגע לענינים של מעשה.

קטע משיחת ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, רשימת השומעים בלתי מוגה

תו"מ ה'תש"ל חוברת א ע' 11.

¹ שבת קיב, ב.

² חולין ז, סע"א ואילך.

³ ראה רמב"ן בסוף שער הגמול. הובא בתו"א בראשית ד, ב. לקו"ת ברכה צח, א. ובכ"מ.

⁴ בראשית ב, ז.

⁵ ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

⁶ רד"ה כי תראה גו' דש"פ משפטים תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 145). שיחת ש"פ משפטים תש"א בסופה (סה"ש תש"א ע' 66). וראה כתר שם טוב בהוספות כ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

⁷ פרשתנו כג, ה.

⁸ ברכות סא, ב.

⁹ ראה תו"מ חל"ז ס"ע 197. חמ"ט ריש ע' 402. וש"נ.

¹⁰ לשון הכתוב - שמות ד, כ. וראה גם לקו"ש חל"א ע' 21.

¹¹ זח"ב קנג, א.

¹² ראה סה"ש תורת שלום ע' 120 ואילך.